

TADEUSZ ORACKI
(Gdańsk)

JESZCZE JEDEN „ODKRYWCA”
BIOGRAFII JAKUBA FRYDERYKA HOFFMANNA

Obowiązkiem każdego autora podejmującego jakikolwiek temat naukowy jest zapoznanie się ze stanem badań. Z tym obowiązkiem spotykają się studenci pierwszego roku na zajęciach z nauk pomocniczych. Okazuje się jednak, że ta oczywista zasada nie jest przestrzegana nawet przez utytułowanych pracowników nauki, o czym świadczą ich publikacje, które nigdy nie powinny ukazać się drukiem. Aby nie być gołosłownym, przytoczę dzieje recepcji mego artykułu o czterech profesorach Uniwersytetu Warszawskiego pochodzących z Warmii i Mazur. Są to następujący uczeni: Jakub Fryderyk Hoffmann (1758–1830) – lekarz, Antoni Blank (1785–1844) – malarz, Franciszek Antoni Woelke (1788–1862) – filolog klasyczny i Krystyn Lach Szyrma (1790–1866) – filozof¹.

Podczas jednego ze spotkań autorskich znany warszawski dziennikarz Stanisław Poznański (1913–1981) zwrócił się do mnie z prośbą, czy mógłby spopularyzować działalność wymienionych profesorów na podstawie moich badań, na co wyraziłem zgodę, i wkrótce na łamach „Panoramy Północy” (1965) i „Światowida” (1966–1967) ukazał się cykl jego artykułów.

Redaktor Poznański był solidnym dziennikarzem, toteż powołał się na mój artykuł, czego jakoś nie zauważyli niektórzy czytelnicy i odtąd nie mnie, ale S. Poznańskiemu przypisywali autorstwo artykułów o wspomnianych profesorach Uniwersytetu Warszawskiego. Pierwszym był redaktor „Głosu Olsztyńskiego” Edward Bonusiak, który na łamach tej gazety przypisał S. Poznańskiemu „odkrywczość”, stwierdzając, że „postawił on przed sobą ambitne zadanie: wskazać na nietknięte zjawiska, sprawy, czy niesłusznie zapomniane postacie z naszej historii”². W ślady redaktora Bonusiaka poszedł znany ję-

¹ Tadeusz ORACKI, *Mazurzy i Warmiacy jako profesorowie Uniwersytetu Warszawskiego w latach 1818–1831*, Komunikaty Mazursko-Warmińskie, 1961, nr 4, s. 528–557.

² (BON) [Edward BONUSIAK], „Światowid” o warmińsko-mazurskich profesorach UW, Głos Olsztyński, nr 287 z 3–4 XII 1966 r., dod. Archipelag, nr 48.

zykoznawca, redaktor i bibliograf, Zygmunt Brocki (1922–1982), wieloletni pracownik Instytutu Morskiego. Przeczytawszy artykuł redaktora Poznańskiego, uznał jego tekst za wielkie odkrycie naukowe i poinformował o tym czytelników na łamach naukowego „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki”³. Widocznie i redakcja tego czasopisma wydawanego przez PAN uwierzyła w bałamutną informację Z. Brockiego.

Kilka lat potem na łamach „Przeglądu Humanistycznego”, organu wydziałów humanistycznych Uniwersytetu Warszawskiego, ukazał się artykuł Edwarda Rużyłły o... Jakubie Fryderyku Hoffmannie⁴. Także E. Rużyłło powołał się na popularny artykuł S. Poznańskiego, gdyż nie był mu znany mój artykuł naukowy drukowany wcześniej w „Komunikatach Mazursko-Warmińskich”. W związku z tym ogłosiłem dwa artykuły⁵, uważając sprawę za zakończoną. Nie spodziewałem się, że jeszcze kiedykolwiek jakiś autor zajmie się Jakubem Fryderykiem Hoffmannem, pomijając naukowe opracowania poświęcone temu uczonemu. Okazało się, że byłem w błędzie. W 2009 r. z inicjatywy Collegium Medicum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu i Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie ukazała się praca zbiorowa pt. *Dawna medycyna i weterynaria militarna*, wydana w Chełmnie przez Towarzystwo Przyjaciół Dolnej Wisły. W publikacji znalazł się artykuł Sławomira Gonkowskiego z Olsztyna poświęcony Jakubowi Fryderykowi Hoffmannowi⁶. Autor dwukrotnie stwierdza, że J.F. Hoffmann jest obecnie postacią „nieco zapomnianą”, ale jest to sformułowanie nieuzasadnione. Sławomir Gonkowski nie zna słowników biograficznych, w których znajdują się życiorysy J.F. Hoffmanna z bibliografią opracowane przez Stanisława Kościńskiego, Edwarda Stockiego, Tadeusza Orackiego, Andrzeja Skrobackiego, Kurta Forstreutera i innych⁷. Nie

³ Z.Br. [Zygmunt BROCKI], *Profesorowie Uniwersytetu Warszawskiego z lat 1818–1831 pochodzenia warmińskiego i mazurskiego*, *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*, t. 11: 1966, nr 3, s. 289–290.

⁴ Edward RUŻYŁŁO, *Twórcza osobowość stymulowana potrzebami życia codziennego – Jakub Fryderyk Hoffmann (1758–1830)*, *Przegląd Humanistyczny*, t. 42: 1998, nr 2, s. 81–89.

⁵ Tadeusz ORACKI, *W związku z artykułem Edwarda Rużyłły o J.F. Hoffmannie*, *Przegląd Humanistyczny*, t. 45: 2001, nr 2, s. 81–82; idem, *Warszawscy „odkrywczy” Warmii i Mazur*, *Komunikaty Mazursko-Warmińskie*, 2000, nr 2, s. 293–295.

⁶ Sławomir GONKOWSKI, *Jakub Fryderyk Hoffmann – lekarz, patriota, wynalazca*, [in:] *Dawna medycyna i weterynaria militarna*, red. Mariusz Z. FELSMANN, Józef SZAREK, Mirosława FELSMANN, Chełmno 2009, s. 83–96.

⁷ Stanisław KOŚMIŃSKI, *Słownik lekarzów polskich*, Warszawa 1888, s. 173–174 (reprint: Warszawa 1977); *Polski słownik biograficzny*, t. 9, Wrocław 1960–1961, s. 568–569 (oprac. Edward Stocki); *Biographisches Lexikon der hervorragenden Ärzte aller Zeiten und Völker*, Bd 3, München–Berlin 1962 (wyd. 3), s. 261; Tadeusz ORACKI, *Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla od połowy XV w. do 1945 r.*, Warszawa 1963, s. 114–115; idem, *Słownik biograficzny Warmii, Prus Książęcych i Ziemi Malborskiej od połowy XV do końca XVIII wieku*, t. 1, Olsztyn 1984, s. 104–105; Andrzej SKROBACKI, *Polacy na Wydziale Lekarskim uniwersytetu w Królew-*

jest mu również znany artykuł Edwarda Rużyłły⁸, cenna praca Ludwika Gąsiorowskiego *Zbiór wiadomości do historii sztuki lekarskiej w Polsce od czasów najdawniejszych aż do najnowszych* (t. 1–4, Poznań 1839–1855) oraz książka zbiorowa *Kultura artystyczna Uniwersytetu Warszawskiego* (Warszawa 2003).

Na końcu swego artykułu S. Gonkowski podał wykaz opracowań (wymagający nie tylko uzupełnień, lecz także korekty), w którym znalazły się m.in. prace ledwie wzmiankujące postać J.F. Hoffmanna (nr poz. 6, 8, 11, 12, 14, 15, 20). Nie jest mu znany mój artykuł z 1961 r.⁹, ale podaje opracowaną przeze mnie część monografii *Ostróda. Z dziejów miasta i Okolic* (1976), wymieniając strony 72–124. Prawdopodobnie książki nie miał w ręku, gdyż strony te dotyczą historii miasta od średniowiecza do początku XIX w. i jedynie na stronie 98 jest wzmianka o J.F. Hoffmannie.

Stwierdzić trzeba, że większość ważniejszych opracowań podanych przez S. Gonkowskiego była już znana autorom piszącym po 1945 r. o J.F. Hoffmannie.

Na odwrocie karty tytułowej książki, w której widnieje tekst S. Gonkowskiego, znajdują się nazwiska aż pięciu recenzentów, a wśród nich czterech profesorów (Andrzej Felchner, Włodzimierz Kluciński, Józef Szarek, Bożena Urbanek) i jeden doktor habilitowany (Marek Zieliński), którzy w jakimś stopniu, poza autorem, ponoszą odpowiedzialność za naukowy poziom wydawnictwa. Trudno rozstrzygnąć, czy są to osoby niekompetentne, czy też takie, które kierując się dobrą wolą, ale bez wnikliwej lektury przekazanych im do recenzji tekstów, wydały opinię pozytywną.

Artykuł Sławomira Gonkowskiego, który trzeba określić jako kompilację, nie wnosi nowych elementów do biografii Jakuba Fryderyka Hoffmanna, zasługującego z pewnością na odrębną monografię naukową.

cu, Olsztyn 1969, s. 75; *Altpreußische Biographie*, Bd. 3, Marburg/Lahn 1975, s. 958 (oprac. Kurt Forstreuter); *Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających*, t. 3, Wrocław 1979, s. 89–90.

⁸ Zob. przyp. 4.

⁹ Zob. przyp. 1.

